

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

ČETVRTI ODJEL

PREDMET PALIĆ protiv BOSNE I HERCEGOVINE

(Aplikacija br. 4704/04)

PRESUDA

STRASBOURG

15. februara 2011. godine

Ova presuda postat će konačna pod uslovima propisanim u članu 44. stav 2. Konvencije. Presuda može biti predmet redakcijskih izmjena.

U predmetu Palić protiv Bosne i Hercegovine,

Evropski sud za ljudska prava (Četvrti odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Nicolas Bratza, *predsjednik*

Lech Garlicki,

David Thór Björgvinsson,

Ján Šikuta,

Päivi Hirvelä,

Mihai Poalelungi, *sudije*

Faris Vehabović, *ad hoc sudija*

i Lawrence Early, *registrar Odjela*

Nakon vijećanja zatvorenog za javnost, održanog 18. januara 2011. godine, donijelo je sljedeću presudu:

PROCEDURA

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je zahtjevom (br. 4704/04) protiv Bosne i Hercegovine, koji je 27. januara 2004. godine Sudu podnijela državljanka Bosne i Hercegovine, gđa Esma Palić (aplikantica), u skladu s članom 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Konvencija).

2. Aplikanticu, kojoj je odobrena pravna pomoć, zastupao je g. N. Mulalić i gđa L. Sijerčić, advokati iz Sarajeva i g. P. Troop, advokat iz Londona. Vladu Bosne i Hercegovine (Vlada) zastupala je zamjenik zastupnika, gđa Z. Ibrahimović.

3. Ljiljana Mijović, sudija koji je izabran u odnosu na Bosnu i Hercegovinu, nije mogla odlučivati u ovom predmetu (Pravilo 28). Stoga je Vlada imenovala Farisa Vehabovića za *ad hoc* sudiju (član 26 stav 4. Konvencije i Pravilo 29 stav 1).

4. U predmetu se radi o nestanku supruga aplikantice tokom rata u Bosni i Hercegovini od 1992-95. Predmet povlači pitanja po članu 2., 3. i 5. Konvencije.

5. Dana 9. januara 2007. vijeće Četvrtog odjela Suda odlučilo je da Vladu Bosne i Hercegovine obavijesti o aplikaciji. Sud je takođe donio odluku da istovremeno raspravlja o meritumu i dopuštenosti ove aplikacije (član 29. stav 1).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

A. Relevantni osnovni podaci

6. Nakon proglašenja nezavisnosti dana 6. marta 1992. u Bosni i Hercegovini je izbio brutalan rat. Smatra se da je više od 100.000 ljudi ubijeno u ovom ratu, a više od dva miliona raseljeno. Procijenjeno je da je 30.000 ljudi nestalo u ovom ratu, a

jedna trećina od toga se i danas vode kao nestali¹. Glavne strane u sukobu bile su Armija Republike BiH (sastavljena uglavnom od Bošnjaka² i koja je bila lojalna centralnim vlastima Bosne i Hercegovine), HVO (uglavno sastavljena od Hrvata) i VRS (uglavnom sastavljena od Srba). Konflikt je okončan 14. decembra 1995. kada je stupio na snagu Opšti okvirni sporazum za mir (Dejtonski mirovni ugovor). Prema ovom sporazumu, Bosna i Hercegovina je sastavljena iz dva dijela: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Dejtonski mirovni sporazum nije riješio međuentitetsku liniju razgraničenja u oblasti Brčkog, ali su se obje strane složile sa obavezujućom arbitražom po ovom pitanju u skladu sa UNCITRAL pravilima (član V Aneksa 2. uz Dejtonski mirovni sporazum). District Brčko, koji je stavljen pod isključivi suverenitet Države i pod međunarodnu superviziju, formalno je inaugurisan dana 8. marta 2000.

7. Kao odgovor na strahote koje su se tada dešavale u Bosni i Hercegovini, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija je 25. maja 1993. donijelo Rezoluciju 827 kojom je formiran Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) sa sjedištem u Hagu. Iako su MKSJ i nacionalni sudovi imali paralelne ovlasti u vezi sa teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava koja su počinjena u bivšoj Jugoslaviji, Međunarodni krivični sud može u svakom trenutku polagati pravo prvenstva nad domaćim istragama i postupcima ako se pokaže da je to u interesu međunarodne pravde. Isto tako može svoje predmete prebaciti na relevantne domaće organe u bivšoj Jugoslaviji. Osuđeno je više od 60 pojedinaca i trenutno se pred ovim tribunalom vode postupci protiv više od 40 osoba. Na slobodi su još dvojica optuženih (g. Goran Hadžić i g. Ratko Mladić).

8. Nadalje, na inicijativu predsjednika Klintona, 1996. godine formirana je Međunarodna komisija za nestale osobe (ICMP). Njeno sjedište je trenutno u Sarajevu. Pored angažovanosti u bivšoj Jugoslaviji, ICMP trenutno vrlo aktivno pomaže vladama i njihovim institucijama u raznim dijelovima svijeta u vezi sa političkim i socijalnim pitanjima koja se odnose na nestale osobe i u uspostavljanju efikasnog sistema identifikacija nakon rata ili prirodne katastrofe. Kako pokazuju izvještaji, ICMP je do sada putem DNK analize identifikovao oko 13.000 nestalih u Bosni i Hercegovini, dok su domaći organi tradicionalnim metodama identifikovali oko 7.000 nestalih.

9. Nakon rata, snage Armije BiH, HVO i VRS su se ujedinile u Oružane snage Bosne i Hercegovine.

B. Predmetni slučaj

10. Aplikantica je rođena 1967. godine i živi u Sarajevu.

---

¹ Vidjeti saopštenje za javnost UN Radne grupe za prisilne odvođenje i nestanak osoba od 21. juna 2010. nakon posjete BiH.

² Bošnjaci su prije rata 1992-95 bili poznati kao Muslimani. Naziv Bošnjak ne treba miješati sa nazivom Bosanac koji se odnosi na sve građane Bosne i Hercegovine, bez obzira na njihovo etničko porijeklo.

11. Suprug aplikantice, g. Avdo Palić, bio je vojni zapovjednik u Armiji Republike Bosne i Hercegovine u „zaštićenju zoni“ Žepa³ koju su štatile Ujedinjene nacije tokom rata. Dana 27. jula 1995. odmah nakon što su snage VRS preuzele kontrolu nad tim dijelom teritorije, g. Palić je prisustvovao pregovorima vezanim za uslove predaje sa vojnim snagama Republike Srpske i nestao.

12. Nakon brojnih neuspješnih pokušaja da dobije neke zvanične informacije o svom suprugu, aplikantica je 18. novembra 1999. godine podnijela prijavu Domu za ljudska prava protiv Republike Srpske, tijelu koje se bavilo ljudskim pravima i koje je ustanovljeno u skladu sa Aneksom 6. Dejtonskog mirovnog sporazuma.

13. Dana 5. septembra 2000. Dom za ljudska prava održao je javnu raspravu i saslušao nekoliko svjedoka, uključujući i g. Abdurahmana Malkića i g. Sadu Ramića koji su bili zatvoreni zajedno sa g. Palićem u vojnom zatvoru u Bijeljini avgusta 1995. godine. Predstavnici Republike Srpske su na toj raspravi tvrdili da nemaju nikakvih informacija o hapšenju i zatvaranju g. Palića.

14. U svojoj odluci od 9. decembra 2000. Dom za ljudska prava je utvrdio da je g. Palić bio žrtva „prisilnog odvođenja i nestanka“ u smislu tumačenja Deklaracije o zaštiti svih lica od prisilnog nestanka⁴ i ustanovio kršenje člana 2., 3. i 5. Konvencije u odnosu na g. Palića i člana 3. i 8. u odnosu na aplikanticu. Republici Srpskoj je naloženo da: (a) odmah provede potpunu istragu sa svim činjenicama o sudbini g. Palića i privede sve izvršioce pred lice pravde; (b) da oslobodi g. Palića, ako je još uvijek živ, ili da njegove posmrtno ostatke preda aplikantici; i (c) da pruži aplikantici sve informacije o sudbini i kretanjima g. Palića. Aplikantici je dosuđena suma od 15.000 konvertibilnih maraka (BAM – 7.669 eura)) na ime nematerijalne štete, i 50.000 KM (25.565 eura) na ime supruga (ovaj iznos je trebala zadržati aplikantica za svog supruga ili njegove nasljednike). Odluka je donesena 11. januara 2001. a stupila na snagu 8. marta 2001, kada je Dom odbacio zahtjev Republike Srpske za preispitivanje.

15. Dana 14. novembra 2001. Republika Srpska je priznala da je g. Palić bio zatvoren u Vanekovom mlinu, vojnom zatvoru u Bijeljini koji su držale snage vojske RS-a, u periodu od 4. avgusta do 5. septembra 1995. i da ga je onda iz tog zatvora odveo g. Dragomir Pećanac, oficir za bezbjednost Glavnog štaba vojske RS-a.

16. Pošto je ustanovljeno da se g. Pećanac u međuvremenu nastanio u Srbiji, vlasti Republike Srpske su u februaru 2002. izdale domaću potjernicu za njegovo hapšenje. Tokom marta i aprila 2002. saslušano je cjelokupno ratno osoblje Vanekovog mlina, uključujući i upravnika zatvora.

17. Dana 12. juna 2003. Okružni tužilac u Bijeljini (odgovoran Tužiocu Republike Srpske) zatražio je od Državnog tužioca da preuzme ovaj slučaj. Državni tužilac je

---

³ Godine 1993, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, postupajući u skladu sa članom VII Povelje, tražilo je od svih zaraćenih strana da tretiraju Sarajevo, Tuzlu, Žepu, Goražde i Bihać kao i njihovu okolinu, kao „zaštićene zone“, koje ne smiju biti izlagane oružanim napadima ili drugom vrstom neprijateljstva (rezolucije 819 od 16. aprila 1993 i 824 od 6. maja 1993).

⁴ Vidjeti Rezoluciju br. 47/133 od 18. decembra 1992. koju je donijela Generalna skupština Ujedinjenih nacija.

25. decembra 2003. odlučio da slučaj treba da vodi Okružno tužilaštvo u Bijeljini i vratio mu predmet.

18. Dana 7. septembra 2005. Komisija za ljudska prava koja je zamijenila Dom za ljudska prava, donijela je još jednu odluku u ovom predmetu: iako je napomenuto da je dosuđeni novčani iznos isplaćen, Komisija je smatrala da odluka od 9. decembra 2000. nije bila provedena u cjelini. Republici Srpskoj je određen dodatni rok od tri mjeseca da to uradi.

19. Na zahtjev Republike Srpske, vlasti Republike Srpske i Srbije su u periodu od oktobra do decembra 2005. godine saslušale u vezi sa ovim slučajem osamnaest osoba uključujući i g. Pećanca.

20. Dana 16. januara 2006. Komisija za ljudska prava je u drugoj odluci ponovo naglasila da ključni dio presude od 9. decembra 2000. nije bio izvršen: Republika Srpska nije oslobodila g. Palića, pod uslovom da je još bio živ, ili, u slučaju da nije više živ, nije predala aplikantici njegove posmrtno ostatke i niko nije bio optužen zbog toga. Ova odluka je dostavljena Državnom tužiocu (neprovođenje odluka Doma za ljudska prava predstavlja krivično djelo, vidjeti tačku 36. dalje u tekstu).

21. Dana 25. januara 2006, na zahtjev Visokog predstavnika⁵, Republika Srpska je formirala *ad hoc* komisiju da istraži slučaj. U to je bio uključen g. Milorad Bukva, koji je navodno bio prisutan na sastanku od 27. jula 1995. pomenutom u tački 11. gore u tekstu (vidjeti tačku 61. niže u tekstu). Aplikantica je odredila svog predstavnika u toj komisiji.

22. Dana 17. marta 2006. Opštinski sud u Sarajevu, na traženje aplikantice, izjavio je da se g. Palić smatra mrtvim (vidjeti tačku 39.).

23. Dana 20. aprila 2006. *ad hoc* komisija je usvojila izvještaj. Nakon što je saslušala veliki broj lica, Komisija je utvrdila da su snage VRS zarobile g. Palića (tj. Radimir Furtula, pripadnik brigade iz Rogatice) i predale ga g. Zdravki Tolimiru, pomoćniku komandanta za bezbjednost Glavnog štaba Vojske Republike Srpske. Naredbom g. Mladića, komandanta Vojske RS, g. Palić je bio zatvoren u jednom privatnom stanu u Rogatici (stan je pripadao g. Zoranu Čarkiću, oficiru za bezbjednost u rogatičkoj brigadi) otprilike jednu sedmicu, a onda u Vanekovom mlinu, ranije spomenutom vojnom zatvoru. Svakodnevno su ga ispitivali oficiri za bezbjednost vojske Republike Srpske. Takođe je utvrđeno da su g. Pećanac i njegov vozač, g. Željko Mijatović, odveli iz tog zatvora g. Palića u noći između 4. i 5. septembra 1995. godine. Prilikom ispitivanja od strane organa Srbije, na zahtjev Republike Srpske, g. Pećanac i g. Mijatović su izjavili da su oni odveli g. Palića u Han Pijesak i predali ga pokojnom Jovi Mariću. Međutim, u izvještaju je utvrđeno da g. Marić nije bio u to vrijeme vrijeme u Han Pijesku.

24. Dana 13. decembra 2006. premijer Republike Srpske oformio je još jednu *ad hoc* komisiju da istraži ovaj slučaj. On se takođe sastao sa aplikanticom koja je imenovala svog zastupnika u toj komisiji.

---

⁵ Nakon rata u Bosni i Hercegovini, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija dalo je odobrenje za postavljanje međunarodnog administratora za Bosnu i Hercegovinu, kojeg su trebale da imenuju one države koje su aktivno učestvovala u mirovnom procesu u skladu sa poglavljem VII Povelje Ujedinjenih nacija (detaljno u Berić i ostali protiv Bosne i Hercegovine (dec.), br. 36357/04 at al., ECHR 2007-XII).

25. Dana 20. decembra 2006. Sud Bosne i Hercegovine je izdao međunarodnu potjernicu protiv g. Pećanca i g. Mijatovića na osnovu sumnje da su izvršili protupravno lišavanje slobode kao zločin protiv čovječnosti.
26. U martu 2007. godine, druga *ad hoc* komisija je utvrdila da je g. Palić bio zakopan u masovnoj grobnici Rasadnik u blizini Rogatice i nakon uzaludnog traganja na tom lokalitetu, ustanovljeno je da je vjerovatno zakopan u sekundarnoj masovnoj grobnici u mjestu Vragolovi blizu Rogatice (gdje je devet neidentifikovanih tijela bilo ekshumirano dana 12. novembra 2001.) ili negdje drugo na tom lokalitetu.
27. Dana 31. maja 2007. vlasti Bosne i Hercegovine su uhapsile g. Tolimira i predali ga u pritvor ICTY-a.
28. Dana 5. avgusta 2009. Međunarodna komisija za nestale osobe je ustanovila da je jedno od neidentifikovanih tijela iz masovne grobnice Vragolovi (koje je ekshumirano dana 12. novembra 2001. i ponovo zakopano u grobnicu u Visokom dana 14. marta 2002.) tijelo g. Palića. Zatim je Kantonalni sud u Sarajevu naložio da se posmrtni ostaci ekshumiraju. Dana 20. avgusta 2009. Međunarodna komisija za nestale osobe je DNK analizom potvrdila potvrdila da se zaista radi o posmrtnim ostacima g. Palića.
29. Dana 26. avgusta 2009. g. Palić je konačno uz vojne počasti sahranjen u krugu Ali Pašine džamije u Sarajevu.
30. Dana 16. decembra 2009. ICTY dopunio optužnicu protiv g. Tolimira. On je optužen za učestvovanje u zajedničkom zločinačkom poduhvatu prisilnog deportovanja Muslimana iz Srebrenice i Žepe, čija predvidljiva posljedica je bila ubistvo g. Palića i još dva muslimanska lidera iz Žepe, koje je počinila Vojska Republike Srpske (treća kategorija zajedničkog zločinačkog poduhvata⁶). Njegovo suđenje je počelo dana 26. februara 2010. godine.
31. G. Pećanac i g. Mijatović žive u Srbiji. Oni su dobili državljanstvo Srbije 4. januara 1999. i 17. septembra 1998. godine.

II. RELEVANTNO MEĐUNARODNO I DOMAĆE PRAVO

A. Relevantno međunarodno pravo

---

⁶ Definicija treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata je navedena u presudi ICTY-a u predmetu *Tadić*, IT-94-1-A, stav 204 od 15. jula 1999: „Treća kategorija odnosi se na predmete kod kojih postoji zajednička namjera, međutim jedan od izvršilaca počinio je djelo koje nije bilo dio te zajedničke namjere, a koje je, bez obzira što nije sadržano u zajedničkoj namjeri, ipak prirodna i predvidiva posljedica realizacije tog zajedničkog cilja. Primjer ovoga bila bi zajednička namjera dijela grupe da se nasilno istjeraju pripadnici jedne etničke skupine iz njihovog grada, sela ili područja (drugim riječima da sprovede “etničko čišćenje”) s tim da je kao posljedica, prilikom izvršenja ovog djela, došlo do likvidacija jedne ili više žrtava. Premda izričito, ubistvo nije bilo dio zajedničkog plana, bilo je, svakako, moguće predvidjeti da bi prisilno istjeravanje civila pod prijetnjom vatrenim oružjem moglo rezultirati smrću jednog ili više njih. Krivična odgovornost može se staviti na teret svim učesnicima tog zajedničkog poduhvata prilikom kojeg je rizik od smrtnog stradanja bio predvidiva posljedica izvršenja zajedničke namjere, a optuženi je bio nemaran ili ravnodušan prema tom riziku“

1. Nestale osobe

32. Oružani sukobi često rezultiraju nestankom stotina ili čak hiljada lica. U skladu sa članom 32-34 Dodatnog protokola uz Ženevsku konvenciju od 12. avgusta 1949. i u vezi sa Zaštitom žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I) od 8. juna 1977, porodice imaju pravo da budu obaviještene o sudbini nestalih rođaka; strane u konfliktu moraju organizovati traženje osoba koje su od suprotne strane prijavljene kao nestale i obezbijediti odgovore na upite članova rasutih porodica kao rezultat sukoba, kako bi im pomogli da obnove međusobne kontakte i da se ponovo spoje; spiskovi koji sadrže tačnu lokaciju i oznake grobova, zajedno sa pojedinostima o onima koji su zakopani, moraju se razmjenjivati. Međunarodni komitet Crvenog krsta (ICRC) uz pomoć Centralne agencije za traženje, ima veliko iskustvo u traženju vojnika i boraca nestalih tokom vojnih operacija („nestali u akciji“), kao i civila koji su prijavljeni kao nestali kao posljedica oružanog sukoba.

2. Prisilni nestanak

33. Ovo je koncept mnogo uže prirode. Zadnja definicija „prisilnog nestanka“ navedena je u članu 2. Međunarodne konvencije za zaštitu svih lica od prisilnog nestanka od 20. decembra 2006⁷:

„U svrhu ove konvencije, 'prisilnim nestankom' se smatra hapšenje, pritvor, nasilno odvođenje ili svako drugo lišavanje slobode od strane zastupnika države, ili osoba ili grupa osoba koje imaju ovlaštenja, podršku ili prešutni pristanak dotične države, nakon čega se odbija priznati da je bilo lišavanja slobode, ili se kriju informacije o sudbini nestale osobe, što takvu osobu stavlja van zakonske zaštite“.

34. Rasprostranjena i sistematska praksa nasilnog nestanka opisana je kao zločin protiv čovječnosti u članu 7. Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda od 17. jula 1998.

3. Pružanje međusobne pomoći između Bosne i Hercegovine i Srbije

35. Sporazum između Bosne i Hercegovine i Srbije o međusobnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima (objavljen u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine, Međunarodni ugovori, br. 11/05 od 8. decembra 2005, izmjene objavljene u Službenom glasniku br. 8/10 od 29. jula 2010), stupio je na snagu 9. februara 2006. U skladu sa članom 39. tog sporazuma, kada postoji sumnja da je državljanin ili stanovnik neke države potpisnice počinio krivično djelo na teritoriji druge države potpisnice, ova druga država može zatražiti od prve države da pokrene postupak u tom slučaju. Dok se taj zahtjev ne riješi, država koja je uložila zahtjev ne može procesuirati osumnjičenu osobu za isto krivično djelo. Pored toga, osoba u odnosu na koju je u državi u kojoj je uložena zahtjev, donesena konačna presuda za

---

⁷ Konvencija je stupila na snagu dana 23. decembra 2010. Bosna i Hercegovina i Srbija su potpisale Konvenciju dana 6. februara 2007, ali je nisu ratifikovale.

krivično djelo, ne može biti procesuirana za isto djelo u zemlji koja je podnijela zahtjev ako je takva osoba oslobođena ili ako je izrečena kazna izvršena ili je osoba amnestirana ili pomilovana (član 41. Sporazuma). I na kraju, kada jedna država namjerava da zatraži prebacivanje postupka, ona isto tako može tražiti od druge države da privremeno uhapsi osumnjičenu osobu (član 40a. Sporazuma).

B. Relevantno domaće pravo

1. Bosna i Hercegovina

(a) Krivično zakonodavstvo

36. Krivični zakon iz 2003. godine (objavljen u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine br. 3/03 od 10. februara 2003 i 37/03 od 22. novembra 2003, izmjene objavljene u Službenom glasniku br. 32/03 od 28. oktobra 2003, 54/04 od 8. decembra 2004, 61/04 od 29. decembra 2004, 30/05 od 17. maja 2005, 53/06 od 13. jula 2006, 55/06 od 18. jula 2006, 32/07 od 30. aprila 2007 i 8/10 od 2. februara 2010), stupio je na snagu 1. marta 2003. godine.

Relevantni dio člana 172. Zakona predviđa slijedeće:

„(1) Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog bilo protiv kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela:

...

i) prisilni nestanak osoba;

...

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

2. U smislu stava 1. ovog člana sljedeći pojmovi imaju ovo značenje:

...

h) Prisilni nestanak osoba jest hapšenje, pritvaranje ili otimanje osoba, od strane ili s dopuštanjem, podrškom ili pristankom države ili političke organizacije, uz odbijanje da se prizna takvo lišenje slobode ili da se pruži informacija o sudbini ili o mjestu gdje se nalaze takve osobe, s namjerom da se uklone od zaštite zakona na duže vrijeme.

...“.

Nadalje, u skladu sa članom 239. Zakona, neizvršenje odluke Doma za ljudska prava predstavlja krivično djelo:

„Službena osoba u institucijama Bosne i Hercegovine, institucijama entiteta ili institucijama Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, koja odbije da izvrši konačnu i izvršnu odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Suda Bosne i Hercegovine ili Doma za ljudska prava, ili Evropskog suda za ljudska prava, ili sprječava da se takva

odluka izvrši, ili na drugi način onemogućava njeno izvršenje, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.“

37. Zakon o krivičnom postupku iz 2003. godine (objavljen u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine, br. 3/03 od 10. februara 2003 i 36/03 od 21. novembra 2003, izmjene objavljene u Službenom glasniku br. 32/03 od 28. oktobra 2003, 26/04 od 7. juna 2004, 63/04 od 31. decembra 2004, 13/05 od 9. marta 2005, 48/05 od 19. jula 2005, 46/06 od 19. juna 2006, 76/06 od 25. septembra 2006, 29/07 od 17. aprila 2007, 32/07 od 30. aprila 2007, 53/07 od 16. jula 2007, 76/07 od 15. oktobra 2007, 15/08 od 25. februara 2008, 58/08 od 21. jula 2008, 12/09 od 10. februara 2009, 16/09 od 24. februara 2009 i 93/09 od 1. decembra 2009.), stupio je na snagu dana 1. marta 2003.

Član 247. ovog zakona glasi:

„Optuženom se ne može suditi *u odsustvu*“.

(b) Odjeli za ratne zločine pri Sudu Bosne i Hercegovine

38. Odsjeci za ratne zločine Krivičnog i Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine formirani su u skladu sa Zakonom o Sudu Bosne i Hercegovine iz 2000. godine (konsolidovana verzija Zakona objavljena u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine, br. 49/09 od 22. juna 2009, izmjene objavljene u Službenom glasniku br. 74/09 od 21. septembra 2009 i 97/09 od 15. decembra 2009).

(c) Proglašenje nestalih osoba umrlim

39. Svako lice ili organ koje ima legitiman interes, može tražiti proglašenje nestale osobe umrlom što se odnosi na one osobe koje su nestale tokom rata od 1992-95, nakon isteka perioda čekanja, tj. godinu dana od dana prestanka neprijateljstava (Zakon o vanparničnom postupku iz 1989, objavljen u Službenom glasniku Republike Bosne i Hercegovine, br. 10/89 od 23. marta 1989, koji je bio na snazi u Federaciji Bosne i Hercegovine do 28. januara 1998, a u Republici Srpskoj do 15. maja 2009; Zakon o vanparničnom postupku iz 1998, objavljen u Službenom glasniku Federacije Bosne i Hercegovine, br. 2/98 od 20. januara 1998, izmjene objavljene u Službenom glasniku br. 39/04 od 24. jula 2004 i 73/05 od 28. decembra 2005; Zakon o vanparničnom postupku iz 2009, objavljenu Službenom glasniku Republike Srpske br. 36/09 od 7. maja 2009).

U skladu sa tačkom 27(1) Zakona o nestalim osobama iz 2004. godine, uvjerenje o proglašenju nestalih osoba umrlim izdavaće se automatski za sve one koji su registrovani kao nestali u Centralnoj evidenciji (vidjeti tačku 40. niže u tekstu).

(d) Zakon o nestalim osobama iz 2004. godine

40. Zakon o nestalim osobama iz 2004. godine (objavljen u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine, br. 50/04 od 9. novembra 2004) stupio je na snagu 17. novembra 2004. U relevantnom dijelu, on predviđa:

Član 3. (Pravo da se zna)

„Pravo članova porodice nestalih osoba je da saznaju za sudbinu nestalih članova porodice i rodbine, njihovo boravište/prebivalište, ili, ako su mrtvi, okolnosti, uzrok smrti i mjesto ukopa, ukoliko je takvo mjesto poznato, i da dobiju posmrtnu ostatke.“

Član 9. (Prestanak statusa)

„Status nestale osobe prestaje danom identifikacije, a postupak traženja nestale osobe se zaključuje.

Postupak traženja neće se obustaviti u slučaju kada je nestala osoba proglašena umrlom a njeni posmrtni ostaci nisu pronađeni.“

Institut za nestale osobe, i Centralna evidencija unutar tog instituta, formirani su kao domaći organi u skladu sa Zakonom. Fond za nestale osobe, iako je predviđen, još uvijek nije osnovan.

2. Srbija

(a) Zakon o ratnom zločinu iz 2003.

41. Zakon o ratnom zločinu iz 2003. (objavljen u Službenom glasniku Republike Srbije, br. 67/03, izmjene objavljene u Službenom glasniku br. 135/04, 61/05, 101/07 i 104/09) stupio je na snagu 9. jula 2003. Tužilac za ratne zločine, Odjel policije za ratne zločine i Odjeljenja za ratne zločine pri Višem sudu u Beogradu i Apelacionom sudu u Beogradu formirani su u skladu sa ovim zakonom. Oni su nadležni za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na svim prostorima bivše Jugoslavije (vidjeti tačku 3. ovog zakona). Jedan broj lica je osuđen u Srbiji za ratne zločine počinjene tokom rata u Bosni i Hercegovini od 1992-95. godine. Naprimjer, na zahtjev Bosne i Hercegovine, organi Republike Srbije su pokrenuli postupak i donijeli presudu protiv g. Nenada Malića za ratne zločine počinjene protiv Bošnjaka u Starom Majdanu 1992. godine, osuđujući ga na kaznu zatvora od 13 godina. U još jednom slučaju, organi Republike Srbije su nedavno osudili Slobodana Medića, Branislava Medića, Peru Petraševića i Aleksandra Medića na 20, 15, 13 i 5 godina zatvora zbog ratnih zločina koje su počinili 1995. nad Bošnjacima u Trnovu.

(b) Zakon o uzajamnoj pomoći u krivičnim predmetima iz 2009. godine

42. Zakon o uzajamnoj pomoći u krivičnim predmetima iz 2009. godine (objavljen u Službenom glasniku Republike Srbije, br. 20/09) stupio je na snagu dana 27. marta 2009. Prema članu 16. ovog zakona, državljani Republike Srbije ne mogu biti izručeni. Ovaj Zakon je stavio van snage odgovarajuću odredbu Zakona o krivičnom postupku iz 2001. (objavljen u Službenom glasniku Federativne Republike Jugoslavije br. 70/01, izmjene objavljene u Službenom glasniku Federativne Republike Jugoslavije, br. 68/02 i Službenom glasniku Republike Srbije br. 58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 20/09 i 72/09) koji je bio na snazi u periodu između 28. marta 2002. i 27. marta 2009. godine).

PRAVO

43. Aplikantica se, u ime svog supruga, žalila zbog toga što Bosna i Hercegovina nije izvršila svoju proceduralnu obavezu da istraži nestanak i smrt njenog supruga. Ova žalba potpada pod član 2. i 5. Konvencije.

Član 2. Konvencije predviđa:

„1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. Niko ne može biti namjerno lišen života, osim kod izvršenja smrtno kazne po presudi suda, kojom je proglašen krivim za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom.

2. Lišenje života nije u suprotnosti sa ovim članom ako proizilazi iz upotrebe sile koja je apsolutno neophodna:

- (a) u odbrani svakog pojedinca od nezakonitog nasilja;
- (b) prilikom zakonitog lišenja slobode ili sprječavanja bjekstva osobe koja je zakonito lišena slobode;
- (c) u akciji preduzetoj u skladu sa zakonom radi gušenja nemira ili pobune.“

Član 5. Konvencije predviđa:

„1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Niko ne smije biti lišen slobode izuzev u niže navedenim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

- (a) zakonitog lišenja slobode po presudi nadležnog suda;
- (b) zakonitog hapšenja ili lišenja slobode zbog nepovino vanja zakonitom nalogu suda ili u cilju osiguranja izvršenja bilo koje obaveze propisane zakonom;
- (c) zakonitog hapšenja ili lišenja slobode radi privođenja nadležnoj sudskoj vlasti, kada postoji opravdana sumnja da je ta osoba izvršila krivično djelo ili kada postoje valjani razlozi da se osoba spriječi da izvrši krivično djelo ili da, nakon izvršenja krivičnog djela, pobjegne;

(d) lišenja slobode maloljetnika, prema zakonitom nalogu, radi odgajanja pod nadzorom ili zakonitog pritvaranja zbog privođenja nadležnoj vlasti;

(e) zakonitog lišenja slobode osoba da bi se spriječilo širenje neke zarazne bolesti, pritvaranja mentalno oboljelih osoba, alkoholičara ili narkomana ili skitnica;

(f) zakonitog hapšenja ili lišenja slobode osobe u cilju sprječavanja ilegalnog ulaska u zemlju ili osobe protiv koje je u toku postupak deportacije ili ekstradicije.

2. Svako ko je uhapšen bit će odmah obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima hapšenja i o svim optužbama protiv njega.

3. Svako ko je uhapšen ili lišen slobode prema odredbama stava 1(c) ovog člana mora odmah biti izveden pred sudiju ili drugo službeno lice zakonom ovlašteno da vrši sudsku vlast i mora imati pravo na suđenje u razumnom roku ili na puštanje na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uvjetovati garancijama o pojavljivanju na suđenju.

4. Svako kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode ima pravo uložiti žalbu sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost lišavanja slobode i ukoliko ono nije bilo zakonito, naložio oslobađanje.

5. Svako ko je bio žrtva hapšenja ili lišavanja slobode protivno odredbama ovog člana ima pravo na obeštećenje.“

Aplikantica se dalje žalila, po raznim članovima Konvencije, na to kako su vlasti reagovale na njeno traganje za informacijama. Ova žalba potpada pod član 3. Konvencije, koji glasi:

„Niko neće biti podvrgnut torturi, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.“

I. DOPUSTIVOST

A. Kompatibilnost *ratione temporis*

44. Vlada je tvrdila da Sud nije imao vremensku jurisdikciju da odlučuje u ovom predmetu, zato što je g. Palić nestao i umro prije ratifikacije Konvencije od strane Bosne i Hercegovine dana 12. jula 2002.

45. Aplikantica se nije složila s tim i pozvala se na koncept „kontinuirane situacije“ (pozvala se, između ostalog, na slučaj *Kipar v. Turska* [GC], br. 2578/94, stavovi 136, 150 i 158, ECHR 2001-IV).

46. Nesporno je da u skladu sa opštim pravilima međunarodnog prava (vidjeti, posebno, član 28. Bečke konvencije koji se odnosi na međunarodno ugovorno pravo, od 23. maja 1969), odredbe Konvencije ne obavezuju državu potpisnicu u odnosu na bilo koji akt ili činjenicu do koje se došlo, kao niti bilo koju situaciju koja je prestala

da postoji prije nego što je Konvencija stupila na snagu u odnosu na tu zemlju (vidjeti *Blečić v. Hrvatska* [GC], br. 59532/00, stav 70, ECHR 2006 2006-III). Sud je smatrao da procedurana obaveza kao rezultat nestanka generalno traje sve dok se ne razjasni sudbina i boravište nestale osobe i zbog toga je kontinuirane prirode (vidjeti *Varnava i drugi v. Turske* [GC], br. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 i 16073/90, stavovi 147-49, ECHR 2009-...). Štaviše, takva obaveza ne prestaje ni nakon što posmrtni ostaci budu nađeni ili se nestala osoba proglasi mrtvom. Ovo rasvjetljava samo jedan aspekt sudbine nestale osobe, a generalno ostaje na snazi obaveza da se razjasni nestanak i smrt, kao i da se identifikuje i procesuiraju svaki počinitelj svakog protuzakonitog akta u vezi s tim (ibid., stav 145).

47. U vezi s tim, Sud odbacuje prigovor Vlade u ovoj tački.

B. Pravilo od šest mjeseci

48. Iako tužena vlada nije po ovoj tački istakla nikakav prigovor, ovo pitanje isto tako zathijeva razmatranje *proprio motu*.

49. Iako je tačno da se vremensko ograničenje od 6 mjeseci kao takvo ne primjenjuje na kontinuirane situacije, Sud smatra da, kada se radi o nestanku osobe, aplikanti ne mogu čekati neograničeno dugo prije dolaska u Strazburg (vidjeti *Varnava i drugi*, gore citirano, stav 161). Zaista, protekom vremena, sjećanja svjedoka blijede, mogu umrijeti ili postati nedostupni, dokazi propadaju ili više ne postoje i postepeno nestaju izgledi za provođenje efikasne istrage; a razmatranje i donošenje presude od strane Suda može biti lišeno značaja i efikasnosti. Zbog toga aplikanti moraju biti uporni i puni inicijative i ulagati svoje žalbe bez nepotrebnog kašnjenja. Slijedeći odlomak iz presude *Varnava i ostali* (tačka 165) pokazuje šta to podrazumijeva:

„Međutim, Sud smatra da se aplikacije mogu odbaciti kao zakašnjele kod slučajeva nestanka gdje je postojalo neobjašnjivo dugo kašnjenje na strani aplikanta, nakon što su došli ili su trebali doći do saznanja da nije pokrenuta nikakva istraga ili da nije bilo nikakvih aktivnosti u toku istrage ili je istraga bila neefikasna, u bilo kojem od ovih slučajeva, ne postoje trenutni i realni izgledi da će se u budućnosti izvršiti jedna efikasna istraga. Tamo gdje se sprovode inicijative u situacijama gdje su osobe nestale, aplikanti opravdano mogu očekivati razvoj događaja koji bi doveli do rješenja činjeničnih i pravni pitanja. I zaista, sve dok postoji neki značajan kontakt između porodica i organa vlasti u vezi sa pritužbama i zahtjevima za pribavljanjem informacija, ili neke naznake ili realna mogućnost napretka u istražnim mjerama, generalno se neće se potezati razmatranje neopravdanog kašnjenja. Međutim, u slučajevima gdje je protekao znatan vremenski period i gdje je bilo znatnog kašnjenja i mirovanja u istražnim aktivnostima, doći će vrijeme kada rodbina mora shvatiti da nije provedena, niti će biti provedena efikasna istraga. Kada će se doći do ove faze, zavisiće neizbježno od okolnosti svakog pojedinačnog slučaja.“

50. Sud je dalje zaključio da je do kraja 1990. postalo očigledno da mehanizmi koji su trebali da se bave slučajevima nestanka na Kipru više ne nude realnu nadu za bilo kakav progres u bližoj budućnosti u pogledu nalaženja ili razjašnjenja sudbine

nestalih lica (vidjeti *Varnava i drugi*, gore citirano, tačka 170). Od tada je Sud odbacio kao zakašnjele jedan broj slučajeva, jer nije bilo dokaza o bilo kakvoj aktivnosti nakon 1990. koje bi aplikantima mogle obezbijediti neku naznaku ili realnu mogućnost napretka u istražnim mjerama vezanim za nestanak njihovih rođaka (vidjeti *Orphanou i drugi protiv Turske* (dec), br. 43422/04 et al., 2. decembra 2009; *Karefyllides i drugi protiv Turske* (dec), br. 45503/99, 1. decembra 2009; i *Charalambous i drugi protiv Turske* (dec), br. 46744/07 et al., 1. juna 2010).

51. Situacija u Bosni i Hercegovini je drugačija. Iako je istina da su domaći organi napravili mali pomak u godinama odmah nakon rata, oni su u tom periodu činili znatne napore da pronađu i identifikuju lica koja su nestala u ratu i da se bore protiv nekažnjavanja u takvim slučajevima. Kao prvo, Bosna i Hercegovina je izvršila sveobuhvatne provjere pri imenovanju policajaca i sudija: Misija Ujedinjenih nacija provjerila je približno 24.000 policajca između 1999. i 2002. a Visoka sudska i Tužilačka vijeća provjeravala su naimenovanja približno 1.000 sudija i tužilaca između 2002. i 2004. godine. Kao drugo, formiran je Institut za nestala lica u skladu sa Zakonom o nestalim licima iz 2004. (vidjeti tačku 40. gore u tekstu). Do sada su izvršene brojne ekshumacije i identifikacije; naprimjer, u 7 mjeseci 2009. godine, Institut za nestale osobe identifikovao je 883 osobe⁸. Kao treće, formiranje Suda Bosne i Hercegovine 2002. godine, i njegovih odjela za ratne zločine 2005. godine dali su novi zamah domaćem procesuiranju ratnih zločina. Taj sud je do danas izrekao kazne za više od 40 ljudi. Pred toga, znatno je porastao broj osuđujućih presuda koje su izrekli entitetski sudovi i sudovi Distrikta koji su zadržali jurisdikciju nad manje osjetljivim predmetima. Kao četvrto, u decembru 2008. godine, domaći organi su usvojili Državnu strategiju za ratne zločine koja pruža sistematičan pristup rješavanju problema velikog broja slučajeva ratnih zločina. Ona definiše vremenske okvire, kapacitete, kriterije i mehanizme za vođenje ovih slučajeva, standardizaciju sudske prakse, pitanja regionalne saradnje, zaštitu i podršku žrtvama i svjedocima, kao i finansijske aspekte i nadgledanje nad implementacijom Strategije. Jedan od ciljeva je procesuiranje najkompleksnijih i najprioritetnijih slučajeva u periodu od sedam godina (tj. do kraja 2015.), a ostalih slučajeva ratnog zločina u roku od petnaest godina (tj. do kraja 2023.), što ne predstavlja nerazuman vremenski period kad se ima u vidu broj slučajeva. I na kraju, domaće institucije doprinose uspješnom gore navedenom radu međunarodnih tijela postavljenih da se bave nestankom osoba i drugim teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava počinjena u Bosni i Hercegovini (vidjeti tačke 7-8).

52. S obzirom na gore navedeno i imajući u vidu inicijative poduzimane u ovom konkretnom slučaju u odgovarajućem vremenu, aplikantica je još uvijek realno mogla očekivati da će biti sprovedena efikasna istraga kada je ona podnijela svoju aplikaciju 2004. Prema tome, ona je postupila sa prihvatljivom ekspeditivnošću u smislu pravila od šest mjeseci.

C. Iscrpljivanje domaćeg pravnog lijeka

---

⁸ Dokument Komiteta za ljudska prava CCPR/C/BIH/CO/1/Add.4 od 8.juna 2010, stav 21.

53. Vlada je stavila prigovor da aplikantica nije iscrpila domaće pravne lijekove zato što se nije obratila Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine.

54. Aplikantica nije odgovorila na ovaj prigovor.

55. Sud je ustanovio da, u vrijeme kada je aplikantica uložila žalbu kod Doma za ljudska prava, nije se od nje tražilo da uloži i prijavu kod Ustavnog suda Bosne i Hercegovine po istom predmetu (vidjeti *Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (dec.), broj 41183/02, ECHR 2005-XII). Nema razloga da se odstupa od ove jurisprudencije.

56. U skladu s tim, odbijena je i ova primjedba tužene vlade.

D. Status žrtve

57. Vlada je tvrdila da je odluka Doma za ljudska prava u predmetnom slučaju implementirana, tj. da su posmrtni ostaci g. Palića identifikovani, sprovedena puna istraga i da su sve informacije dostavljene aplikantici. Kako je aplikantici od domaćih organa priznato da su njena ljudska prava povrijeđena i dosuđena joj dostatna naknada (vidjeti tačku 14. gore u tekstu), Vlada je tvrdila da je aplikantica izgubila status žrtve.

58. Aplikantica se nije složila sa takvom tvrdnjom.

59. Sud smatra da ovaj prigovor zalazi u samu srž pitanja da li su relevantni organi ispunili svoju proceduralnu obavezu da istraže nestanak i smrt g. Palića, kako to propisuju članovi 2. i 5. Konvencije, i da li njihov odgovor na aplikanticiin zahtjev za dostavljanje informacija predstavlja povredu člana 3. Konvencije (vidjeti tačku 43. gore u tekstu). Stoga će ovo biti na odgovarajući način razmotreno u dijelu koji govori o meritumu.

E. Zaključak

60. Kako aplikacija nije očigledno neosnovana u smislu značenja člana 35. stav 3. Konvencije, niti je nedopustiva po bilo kojem drugom osnovu, Sud proglašava aplikaciju dopustivom i, u skladu sa svojom odlukom o primjeni člana 29. stav 1. Konvencije (vidjeti tačku 5. gore), Sud će odmah razmatrati i meritum.

II. MERITUM

A. Član 2. Konvencije

61. Aplikantica je kritikovala istragu u vezi sa nestankom i smrću njenog supruga. Prije svega, ona se žalila na neefikasnost istrage i na tempo istrage, pozivajući se na stavove Komisije za ljudska prava (vidjeti tačku 18. gore u tekstu). Drugo, ona je tvrdila da *ad hoc* komisije nisu nezavisne. Posebno je tvrdila da je jedan od članova tih komisija, g. Bukva, bio prisutan na poznatom sastanku od 27. jula 1995. (vidjeti tačke 11. i 21. gore u tekstu). Treće, ona je tvrdila da je jedan od glavnih osumnjičenika, g. Pećanac, dobio neke informacije o ovom predmetu iz Državnog tužilaštva. Četvrto, ona je predočila da postupak koji je protiv g. Tolimira vodio

ICTY nije mogao osloboditi tuženu državu od njene proceduralne obaveze po članu 2, posebno zato što g. Tolimir nije bio optužen kao neposredni počinitelj (vidjeti tačku 30. gore u tekstu). I na kraju, aplikantica je tvrdila da Srbija može da izruči g. Pećanca i g. Mijatovića Bosni i Hercegovini i, u vezi s tim, pozvala se na slučaj Veselina Vlahovića kojeg je Španija izručila Bosni i Hercegovini radi privođenja pravdi zbog optužbi za ratne zločine.

62. Vlada je poricala tvrdnje koje je iznijela aplikantica i tvrdila da je istraga bila u skladu sa svim uslovima koje postavlja član 2.

63. Sud ponavlja da član 2. traži da relevantni organi sprovedu službenu istragu u pogledu sporne tvrdnje da je osoba, koja je zadnji put viđena u zatvoru, nakon toga nestala u smislu prijetnje po život. Istraga mora biti neovisna i efikasna da može dovesti do identifikacije i kažnjavanja onih koji su odgovorni, da može u dovoljnoj mjeri bezbijediti element javnog preispitivanja, da bude dostupna porodici žrtve, kao i da bude izvršena ekspeditivno i u razumnom roku (vidjeti *Varnava i ostali*, gore citirano, tačka 191).

64. U predmetnom slučaju, Sud prvo mora ispitati da li se istraga može smatrati efikasnom. On napominje da je, bez obzira na početna kašnjenja (vidjeti tačku 70. dalje u tekstu), istraga ipak na kraju dovela do identifikacije posmrtnih ostataka g. Palića. Imajući u vidu da je skoro 30.000 osoba proglašeno nestalim u ratu u Bosni i Hercegovini (vidjeti tačku 6. gore u tekstu), ovo je samo po sebi značajno dostignuće. Samim otkrivanjem posmrtnih ostataka (tačka 46. gore), nije prestala da postoji proceduralna obaveza po članu 2., i Sud će dalje ispitati da li je istraga omogućila identifikaciju osoba odgovornih za nestanak i smrt g. Palića i da li su takve osobe izvedene pred lice pravde.

65. Sud napominje da su domaći organi u periodu između oktobra 2005. i decembra 2006. poduzimali razne istražne radnje koje su dovele do raspisivanja međunarodnih potjernica protiv g. Pećanca i g. Mijatovića zbog sumnje da su izvršili prisilni nestanak lica, što predstavlja zločin protiv čovječnosti (tačka 25. gore u tekstu). Istina, od toga perioda istraga je bila u zastoju, zato što glavni osumnjičeni žive u Srbiji i ne mogu biti izručeni kao državljani Srbije (tačka 42. gore u tekstu), ali se zbog toga Bosna i Hercegovina ne može smatrati odgovornom. Bosna i Hercegovina je mogla tražiti od Srbije da pokrene postupak u ovom slučaju (tačka 35. gore u tekstu). Međutim, Sud ne smatra obaveznim da se ispita da li je po Konvenciji postojala obaveza da tako postupi (u vezi s tim vidjeti *Ilascu i ostali protiv Moldavije i Rusije* [GC], br. 48787/99, tačke 330-31, ECHR 2004-VII), imajući u vidu da je i sama aplikantica mogla slučaj prijaviti tužiocu za ratne zločine Republike Srbije, koji je nadležan za teške povrede međunarodnog humanitarnog prava počinjene na prostorima bivše Jugoslavije (tačka 41. gore u tekstu). Štaviše, aplikantici je ostavljena mogućnost da uloži žalbu protiv Srbije ako smatra da je Srbija prekršila njena ljudska prava po Konvenciji. Aplikantica se takođe pozvala na slučaj g. Vlahovića (tačka 61. gore u tekstu). Međutim, Vlahović nije državaljanin Španije i stoga nije bilo prepreka za ekstradiciju. U ovakvim okolnostima, stav Suda je da je domaća krivična istraga bila efikasna u smislu da je uspjela da dovede do identifikacije i kažnjavanja onih koji su odgovorni za nestanak i smrt g. Palića, bez obzira na činjenicu da još nije došlo do osuđujućih presuda u vezi sa ovim slučajem.

Proceduralna obaveza po članu 2, doista, nije obaveza rezultata, nego obaveza načina (između ostalog vidjeti *Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 24746/94, tačka 107, ECHR 2001-III).

66. Sud dalje zapaža da je tužena država uhapsila g. Tolimira na zahtjev ICTY-a i da saraduje sa ICTY u tom smislu. Međutim, suđenje protiv g. Tolimira je još uvijek u toku i, što je najvažnije, on nije optužen kao direktni počinitelj (vidjeti tačku 30. gore u tekstu). Prema tome, neizvjesno je, u kojoj će mjeri suđenje g. Tolimiru dati doprinos pronalazanju i kažnjavanju onih koji su direktno odgovorni za ubistvo g. Palića.

67. Što se tiče uslova neovisnosti, Sud ne vidi razloge za sumnju u neovisnost rada Državnog tužilaštva. Aplikantica je navela da su informacije vezane za domaću istragu procurile do g. Pećanca, ali nema dokaza da je g. Pećanac dobio sporne informacije od Državnog tužilaštva. Isto tako je moguće da je on informacije dobio od bilo koga iz *ad hoc* komisija ili iz bilo kojeg drugog izvora. U svakom slučaju, pošto se iz predmeta vidi da su relevantni organi odmah upozoreni o mogućem curenju informacija i da su poduzete neophodne mjere, Sud ne smatra ovaj faktor dovoljnim da bi zaključio da domaća krivična istraga nije neovisna.

68. Vraćajući se na *ad hoc* komisije, Sud priznaje njihov važan doprinos u utvrđivanju činjenica ovog teškog i problematičnog slučaja. Kad smo kod komisija, veoma zabrinjava to što je, navodno, jedan od članova *ad hoc* komisija igrao ulogu, makar i najmanju, u stvarnom nestanku aplikantinog muža (vidjeti tačku 61. gore u tekstu). Iako ne postoji nikakav dokaz da je g. Bukva zaista prisustvovao spornom sastanku, žalosno je da tužena vlada nije reagovala na ove tvrdnje. Ipak, s obzirom da je u okolnostima ovog slučaja, efikasna i neovisna krivična istraga predstavljala ključni uslov za postupanje tužene države u skladu sa proceduralnom obavezom po članu 2. (vidjeti *Öneryildiz protiv Turske* [GC], br. 48939/99, tačka 93, ECHR 2004-XII, i *Branko Tomašić i ostali protiv Hrvatske*, br. 46598/06, tačka 64, ECHR 2009-...) i da komisije nisu imale uticaja na vođenje krivične istrage koja je još u toku, nije neophodno razmatrati pitanje njihove nezavisnosti (vidjeti *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 28883/95, tačka 156, ECHR 2001-III).

69. Nema nikakvih indikacija da krivična istraga nije otvorena za javno preispitivanje i/ili da nije dovoljno dostupna aplikantici.

70. Što se tiče brzine reagovanja, Sud nije previdio činjenicu da su vlasti Republike Srpske tek u novembru 2001. godine priznale da je g. Palić bio zatvoren u vojnom zatvoru koji su držale snage vojske Republike Srpske, koja je jedna od preteča današnjih oružanih snaga Bosne i Hercegovine, i identifikovale oficira koji je odveo g. Palića iz tog zatvora. Neke radnje su poduzete početkom 2002. godine, ali prava krivična istraga je počela tek krajem 2005. godine. Međutim, u ovom slučaju Sud je samo nadležan *ratione temporis* da posmatra period nakon ratifikacije Konvencije od strane Bosne i Hercegovine (tj. nakon 12. jula 2002.), dok razmatra stanje slučaja na taj dan. Takođe treba ponoviti da se obaveze po članu 2. moraju tumačiti na način koji ne nameće nemoguć ili nesrazmjern teret na organe vlasti (vidjeti, iako u drugom kontekstu, *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 28. oktobar 1998, tačka 116, izvještaji o presudama i odlukama 1998-VIII). Sud uzima u obzir kompleksnu situaciju u Bosni i Hercegovini, posebno u prvih deset godina

nakon rata. U takvoj jednoj postkonfliktnoj situaciji, ono što predstavlja nemoguć i/ili nesrazmjeran teret mora se mjeriti vrlo određenim činjenicama i kontekstom. U vezi sa ovim, Sud napominje da je više od 100.000 ljudi ubijeno, 30.000 nestalo i više od dva miliona stanovnika raseljeno tokom rata u Bosni i Hercegovini. Zato je bilo neizbježno napraviti izbor poslijeratnih prioriteta i resursa. Osim toga, nakon dugog i brutalnog rata, Bosna i Hercegovina je prošla kroz jednu generalnu rekonstrukciju unutrašnje strukture i političkog sistema: u skladu sa Dejtonskim mirovnim sporazumom kreirani su entiteti i kantoni, uvedena je struktura podjele vlasti koja bi osigurala jednakost između „konstitutivnih naroda“ u postkonfliktnom društvu (vidjeti *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovin* [GC], br. 27996/06 i 34836/06, ECHR 2009-...), trebalo je stvoriti nove institucije i restrukturirati postojeće. Izvjesna odbojnost kod zaraćenih strana prema radu u ovim novim institucijama očekivana je u postkonfliktnom periodu kao što se vidi iz predmetnog slučaja. Iako je teško odrediti kada je tačno ovaj proces okončan, Sud smatra da je domaći pravni sistem do 2005. godine trebao biti takav da je u stanju da efikasno rješava slučajeve nestanka i ostale teške povrede međunarodnog humanitarnog prava, nakon sveobuhvatne provjere naimenovanja policije i sudija i nakon formiranja Odjela za ratne zločine pri Sudu Bosne i Hercegovine (vidjeti tačku 51). Uzevši u obzir sve ovo, kao i da nije bilo perioda znatne neaktivnosti nakon 2005. godine od strane domaćih organa u predmetnom slučaju, Sud zaključuje da u okolnostima koje su bile na snazi u vrijeme nastanka činjenica, može se smatrati da je krivična istraga koju su vodili domaći organi vođena razložno ažurno i ekspeditivno.

71. Ukratko, domaći organi su naposljetku identifikovali posmrtno ostatke g. Palića i proveli neovisnu i efikasnu krivičnu istragu o njegovom nestanku i smrti. Od 2005. nije bilo perioda znatne neaktivnosti domaćih organa. Nadalje, aplikantica je primila znatan iznos na ime obeštećenja za nestanak njenog supruga (za period 1995-2000, vidjeti tačku 14. gore u tekstu). Sud zaključuje da, imajući u vidu specijalne okolnosti koje su vladale u Bosni i Hercegovini do 2005. godine, kao i posebne okolnosti predmetnog slučaja, nije bilo povrede člana 2. Konvencije.

B. Član 3. Konvencije

72. Aplikantica je takođe tvrdila da su vlasti dugo odbijale da se angažuju, priznaju ili pomognu u njenim naporima da sazna šta se desilo sa njenim suprugom. Ona se pozvala na član 3. Konvencije.

73. Vlada je osporavala te tvrdnje.

74. Fenomen nestanka osobe predstavlja poseban teret za rodbinu nestalih koja nema nikakvih informacija o sudbini voljenih osoba i trpi duševni bol zbog neizvjesnosti. Praksa Suda od samog početka prepoznaje da situacija u kojoj je nalazi rodbina predstavlja nečovječno i ponižavajuće postupanje suprotno članu 3. Bit povrede nije u tome da su ozbiljno povrijeđena ljudska prava u pogledu nestale osobe; ona leži u stavovima i reagovanjima organa vlasti na takvu situaciju kada im je prezentirana. Ostali relevantni faktori uključuju srodničku bliskost, posebne odnose te veze, stepen u kojem je član porodice bio prisutan događaju o kojem je riječ i učešće člana porodice u pokušajima da pribavi informacije o nestaloj osobi.

Utvrđivanje takve povrede nije ograničeno samo na slučajeve u kojima je država odgovorna za nečiji nestanak, nego može nastati i onda kada vlasti ne reaguju na zahtjev koji upućuje rodbina radi pribavljanja informacija ili na prepreke na koje oni nailaze i kada ih ostavljaju da sami otkrivaju svaku pojedinost vezanu za nestanak, što se može smatrati flagrantnim, kontinuiranim i bezobzirnim zanemarivanjem obaveze da se razjasni gdje se nestala osoba nalazi, kao i sudbina te osobe (vidjeti *Varnava i ostali*, gore citirano, tačka 200, i izvori koji su citirani u presudi).

75. U predmetnom slučaju, Sud konstatuje da je aplikantica prvu zvaničnu informaciju o sudbini svog supruga dobila više od pet godina nakon njegovog nestanka. Dom za ljudska prava u Bosni i Hercegovini je ustanovio da je g. Palić zaista bio žrtva nasilnog nestanka i našao brojne povrede Konvencije u vezi s tim. Pored toga, aplikantici je dosuđena naknada za nematerijalnu štetu (vidjeti tačku 14. gore). Izvjesna težina može se takođe pripisati činjenici da su posmrtni ostaci g. Palića najzad pronađeni i da je neovisna i efikasna krivična istraga ipak sprovedena, iako sa zakašnjenjem. Prema tome, iako je aplikantica pretrpila patnje i dalje ih trpi zbog ovoga, Sud je ustanovio da se reagovanja relevantnih organa ne mogu svrstati u nečovječno i ponižavajuće postupanje.

76. Prema tome, nije bilo kršenja člana 3. Konvencije.

C. Član 5. Konvencije

77. Aplikantica je na kraju zatražila od Suda da utvrdi povredu člana 5. Konvencije iz razloga navedenih u tački 61. gore u tekstu.

78. Vlada je tvrdila da je istraga takođe bila u skladu sa uslovima koje propisuje član 5. Konvencije.

79. Sud ponavlja da član 5. traži da relevantni organi sprovedu bez odlaganja efikasnu istragu sporne tvrdnje da je dotična osoba odvedena u zatvor i da nije od tada viđena (vidjeti *Kurt protiv Turske*, 25. maja 1998, tačka 124, Izvještaji o presudama i odlukama 1998-III; *Kipar protiv Turske*, gore citirano, član 147; i *Varnava i drugi*, gore citirano, tačka 208).

80. Iz razloga detaljno opisanih u tačkama 64-71 u kontekstu člana 2, Sud je ustanovio da nije bilo kršenja člana 5. Konvencije.

D. Zaključak o prethodnom prigovoru Vlade

81. Sud je donio odluku da u svjetlu njegovog zaključka po članu 2, 3. i 5., nije potrebno odlučivati o osporavanju statusa žrtve aplikantice od strane Vlade (vidjeti tačke 57-59 gore u tekstu).

IZ GORE NAVEDENIH RAZLOGA, SUD

1. *Spaja* prethodni prigovor Vlade u pogledu aplikantinog statusa žrtve *sa meritumom* i jednoglasno *proglašava* aplikaciju dopuštenom;

2. *Presuđuje* sa pet glasova prema dva da nema kršenja člana 2. Konvencije;
3. *Presuđuje* jednoglasno da nema kršenja člana 3. Konvencije;
4. *Presuđuje* sa pet glasova prema dva glasa da nema kršenja člana 5. Konvencije;
5. *Presuđuje* sa pet glasova prema dva glasa da, u svjetlu zaključaka Suda po tačkama 2-4, nije potrebno odlučivati po prethodnom prigovoru Vlade pomenutom pod tačkom 1.

Sastavljeno na engleskom jeziku i objavljeno u pisanom obliku dana 15. februara 2011. u skladu s pravilom 77. stav 2. i 3. Pravila Suda.

Lawrence Early
registrar

Nicolas Bratza
predsjednik

U skladu sa članom 45. stav 2. Konvencije i pravilom 74. stav 2. Pravila Suda, uz ovu presudu prilažemo izdvojeno mišljenje koje su dali sudije Bratza i Vehabović

ZAJEDNIČKO DJELOMIČNO RAZLIČITO MIŠLJENJE SUDIJA BRATZA I VEHABOVIĆ

Ne možemo dijeliti mišljenje većine članova vijeća da prava aplikantice po članu 2. Konvencije nisu u predmetnom slučaju povrijeđena. Po našem mišljenju, nacionalni organi nisu postupali u skladu sa proceduralnim uslovima toga člana i nisu sproveli promptnu i efikasnu istragu u vezi sa nestankom aplikanticinog supruga.

Relevantni proceduralni zahtjevi člana 2. su dobro utvrđeni u praksi Suda i izneseni su vodećoj presudi Velikog vijeća u slučaju *Varnava i ostali protiv Turske*, koja je citirana u predmetnoj presudi. Državni organi su obavezni da vode službenu istragu sporne tvrdnje da je osoba koja zadnji put viđena dok je bila u njihovom zatvoru nakon toga nestala u smislu opasnosti po život. Istraga mora biti neovisna i efikasna, tako da dovede do otkrivanja mesta gdje se nestala osoba nalazi i sudbine te osobe, kao i otkrivanja i kažnjavanja onih koji su odgovorni za to; istraga mora obezbijediti dovoljno elemenata za javno preispitivanje, uključujući i dostupnost porodici; i istraga mora biti sprovedena sa odgovarajućom promptnošću i ekspeditivnošću.

Smatramo da su neki od gore pomenutih zahtjeva na kraju ispunjeni u predmetnom slučaju. U avgustu 2009. Međunarodna komisija za nestale osobe je ustanovila da jedno o neidentifikovanih tijela iz masovne grobnice Vragolovi, koje je ekshumirano u novembru 2001. godine i ponovo zakopano u neimenovanu grobnicu u Visokom u martu 2002, bilo tijelo g. Palića, a kasnije istog mjeseca, je potvrđeno DNK analizom da je to njegovo tijelo. Pored toga, istraga je na kraju dovela do identifikacije osoba za koje se sumnja da su odgovorni za prisilni nestanak g. Palića: u februaru 2002. organi vlasti Republike Srpske su izdali domaću potjernicu protiv g. Pećanca, oficira za bezbjednost Glavnog štaba vojske Republike Srpske, koji je odveo g. Palića iz Vanekovog mlina; u aprilu 2006. godine, u izvještaju druge *ad hoc* komisije je ustanovljeno da je g. Palić, nakon što je zarobljen, predat g. Tolimiru, pomoćniku komandanta obavještajno-sigurnosne službe Glavnog štaba VRS, a da su g. Pećanac i njegov vozač g. Mijatović odveli g. Palića iz zatvora u noći između 4. i 5. septembra 1995; u decembru 2006, Sud Bosne i Hercegovine je izdao međunarodne potjernice za g. Pećanca i g. Mijatovića; a u decembru 2009, g. Tolimir je pred Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju optužen za ubistvo g. Palića kao dijela zajedničkog zločinačkog poduhvata.

Ova postignuća, koliko god značajna, moraju se ipak sagledati naspram njihove činjenične i istorijske pozadine. Tijelo g. Palića je identifikovano nakon više od četrnaest godina od njegovog nestanka i otprilike tri godine nakon što je aplikantica tražila od tužene vlade da se istraže posmrtni ostaci otkriveni na istoj lokaciji, kako bi se utvrdilo da li pripadaju njenom suprugu. Međunarodne pojernice za hapšenje dvojice koji su osumnjičeni za neposredno učešće u nestanku izdate su jedanaest i po godina nakon nestanka, i nijedan od osumnjičenika nije još priveden pravdi, a obojica su preselila u Srbiju gdje trenutno žive. Ovakva znatna kašnjenja sama po sebi dovode do pitanja da li je istraga ispunila uslov ažurnosti iz člana 2. Ove sumnje

su, po našem mišljenju, još jače, kada se gledaju u kontekstu procjena efikasnosti istrage od strane nacionalnih sudova i drugih službenih organa tužene države.

Još u decembru 2000, Dom za ljudska prava je utvrdio da je g. Palić žrtva prisilnog odvođenja i nestanka, što predstavlja kršenje članova 2. 3. i 5. Konvencije i naložio Republici Srpskoj, *inter alia*, da odmah provede punu istragu kojom će istražiti sve činjenice koje se odnose na sudbinu g. Palića, s ciljem dovođenja počinitelaca pred lice pravde. Protekla je gotovo godina dana prije nego što su organi tog entiteta, koji su u postupku pred Domom neprestano poricali da imaju ikakvih saznanja o hapšenju g. Palića, konačno u novembru 2001. priznali da je g. Palić bio zatvoren u Vanekovom mlinu, vojnom zatvoru koji su držale vojne snage Republike Srpske i da ga je g. Pećanac odveo iz tog zatvora. Prošlo je još tri mjeseca prije nego što je izdata domaća potjernica za hapšenje g. Pećanca, koji je tada već bio nastanjen u Srbiji. Narednih mjeseci, kompletno ratno osoblje Vanekovog mlina, uključujući i upravnika je bilo na saslušanju. Međutim, Komisija za ljudska prava je naknadno ustanovila da su pitanja koja su postavljena prilikom saslušanja bila neprikladna i irelevantna u kontekstu istrage i da su to bila pitanja generalne prirode i nisu bila usmjerena na ono što se dešavalo u danima koje je g. Palić proveo u tom zatvoru.

Osim ovih poduzetih mjera, čini se, ništa drugo nije bilo poduzeto na izvršenju odluke Doma za ljudska prava ili pomaka u istrazi u naredne tri godine. U julu 2005. godine, Visoki predstavnik je poslao dopis premijeru Republike Srpske uz pritužbu da aplikantica nikada nije dobila rezultate jedne zadovoljavajuće istrage, a pogotovo nije dobila posmrtnu ostatke svoga supruga. Septembra iste godine, Komisija za ljudska prava, koja je naslijedila Dom za ljudska prava, donijela je još jednu odluku u ovom predmetu kojom je utvrdila da presuda od 9. decembra 2000. nije bila izvršena u cjelini i dala Republici Srpskoj dodatnih tri mjeseca da izvrši presudu. Nakon toga su relevantni organi Republike Srpske i Srbije, na zahtjev ovog entiteta, saslušali 18 lica u vezi sa ovim slučajem, uključujući i g. Pećanca. Međutim, dana 16. januara 2006. Komisija je ponovila da bitan element odluke od decembra 2000. još uvijek nije implementiran: g. Palić nije bio oslobođen ako je još uvijek bio živ, a, ako je bio ubijen, njegovi posmrtni ostaci nisu bili dostupni i niko nije procesuiran zbog toga. U dopisu napisanom tri dana kasnije, Visoki predstavnik je ponovo izrazio žaljenje zbog toga što Republika Srpska nije izvršila odluku Doma i zatražio formiranje vladine komisije koja bi izvršila odluku i prikupila činjenice koje bi aplikantici pružile informacije koje su joj bile uskraćivane.

Dana 25. januara 2006. formirana je *ad hoc* komisija. Međutim, neovisnost komisije budi ozbiljnu sumnju, između ostalog i zato što je jedan od članova bio i g. Milorad Bukva, koji je navodno prisustvovao sastanku od 27. jula 1995. na kojem je g. Palić tražio da se pregovara o uslovima predaje snagama Republike Srpske i nakon čega je nestao. Prva *ad hoc* komisija je usvojila svoj izvještaj dana 20. aprila 2006, u kojem je utvrđeno da su g. Palića zarobile snage vojske Republike Srpske i predale g. Tolimiru, da su ga držali u Vanekovom mlinu gdje su ga svakodnevno ispitivali oficiri za bezbjednost vojske RS i da ga je iz zatvora odveo g. Pećanac u noći između 4. i 5. septembra 1995. godine. Postoji sumnja u pogledu vjerodostojnosti iskaza g. Pećanca da je g. Palić odveden u Han Pijesak i tamo predat g. Jovi Mariću, pošto je u izvještaju utvrđeno da g. Jovo Marić nije bio u Han Pijesku u to vrijeme.

Novi Visoki predstavnik nije smatrao da istraga koju je provela ova komisija predstavlja prihvatljivu implementaciju odluke Doma i u svom dopisu premijeru Republike Srpske od 22. juna 2006. izjavio je sa žaljenjem da do tadašnjeg dana istraga nije pribavila nikakve materijalne dokaze i dodao da nije uvjeren da je vlada tog entiteta iscrpila sve mogućnosti uključujući i saradnju sa međunarodnim institucijama kako bi implementirala odluku Doma. U decembru 2006. godine imenovana je druga *ad hoc* komisija, šest godina nakon što je Dom donio svoju odluku, koja je u martu 2007. po prvi put utvrdila da je g. Palić zakopan u masovnoj grobnici Rasadnik i, da je, pošto nisu ništa pronašli na toj lokaciji, njegovo tijelo moglo biti premješteno u sekundarnu grobnicu Vragolovi, odakle je ekshumirano devet neidentifikovanih tijela u novembru 2001. godine. Prošlo je još 18 mjeseci prije nego što je jedno od tijela iz te masovne grobnice identifikovano kao tijelo g. Palića.

U procjenama da li je tužena država postupala u skladu sa proceduralnim zahtjevima iz člana 2, u središtu pažnje je bilo pitanje neovisnosti i ažurnost istrage. Što se tiče neovisnosti, i pored sumnji iznesenih u tački 66. presude, spremni smo da prihvatimo da je Državno tužilaštvo postupalo neovisno. Međutim, neovisnost *ad hoc* komisija izaziva ozbiljne sumnje i dijelimo zabrinutost većine članova da tužena država nije reagovala na navode da je jedan od članova komisije imao svoju ulogu u stvarnom nestanku supruga aplikantice. Ono gdje se mi ne možemo složiti sa većinom je to, što oni smatraju da nije potrebno istražiti pitanje neovisnosti komisija pošto one nisu imale nikakav uticaj na krivičnu istragu, koja je po njihovom mišljenju bila „glavni uslov“ za poštivanje proceduralnih obaveza po članu 2. Ovo, po našem mišljenju, postavlja previše usko tumačenje uslova tog člana u slučajevima nasilnog nestanka, koji nisu ograničeni samo na vođenje krivične istrage, nego obuhvataju i druge oblike istrage čija je uloga bila da utvrde činjenice vezane za nestanak i sudbinu osobe o kojoj je riječ. Neovisnost *ad hoc* komisija, koje su kako navodi presuda, odigrale važnu ulogu u utvrđivanju činjeničnog stanja u ovom slučaju, je, po našem mišljenju, od očiglednog značaja kod procjenjivanja efikasnosti istrage.

Ali, ono u čemu se mi uglavnom ne slažemo sa ostalim članovima vijeća, je pitanje ažurnosti. U presudi se navodi da je bilo „početnih kašnjenja“ u istrazi, da je priznanje da je g. Palić bio u vojnom zatvoru i odatle odveden, došlo tek u novembru 2001. i da je krivična istraga postala efikasna tek krajem 2005. godine. Takođe je potvrđeno da, iako je Sud samo nadležan *ratione temporis* da razmatra period nakon ratifikacije Konvencije od strane tužene države dana 12. jula 2002, on ima pravo da razmatra stanje slučaja na taj dan. Međutim, kod donošenja zaključka da se domaća krivična istraga mogla smatrati prihvatljivo ažurnom i ekspeditivnom, oslonac u presudi je stavljen na činjenicu da se član 2. mora interpretirati na način koji ne nameće nemoguć i nesrazmjeran teret na državne vlasti. U presudi je rečeno da je situacija u Bosni i Hercegovini, posebno u prvih deset godina nakon rata, bila složena, i da u post-konfliktnoj situaciji u kojoj su hiljade ljudi ubijene ili su nestale, a dva miliona stanovnika raseljeno, bilo je neizbježno napraviti izbor u pogledu poslijeratnih prioriteta i resursa. Stav većine je bio, da je tek 2005. godine domaći pravni sistem trebao postati sposoban da se efikasno bavi nestalim osobama i da

nakon 2005. godine nije bilo značajnih perioda neaktivnosti domaćih organa u ovom predmetu.

Mi ne podcjenjujemo ogromne probleme koje su domaći organi imali u suočavanju sa posljedicama dugog i brutalnog rata, ili ozbiljne poteškoće s kojima su se suočavali entiteti provodeći istraživanje nestanka hiljada osoba. Takođe prihvatamo, da ono što bi predstavljalo nemoguć i neproporcionalan teret, mora biti mjereno u svjetlu određenih činjenica i konteksta, koji se u predmetnom slučaju po svojoj prirodi i kompleksnosti razlikuju od onih koje je sud razmatrao u drugim slučajevima, uključujući i slučaj *Varnava i drugi*. Međutim, kako je istaknuto u tom predmetu (tačka 191.), čak i tamo gdje može biti prepreka koje koče napredovanje u istrazi u nekoj određenoj situaciji, brzo odgovor organa vlasti je od vitalne važnosti za očuvanja povjerenja javnosti da njihova vlast poštuje vladavinu prava, a ne da je u dosluhu ili da toleriše nezakonite postupke. U predmetnom slučaju, mi ne možemo tolerisati ne samo ozbiljna kašnjenja kojih je bilo u istrazi u razdoblju prije 2006. godine, a koja su u priličnoj mjeri uticala na mogućnost privođenja odgovornih lica pravdi, nego i samu činjenicu da su relevantni organi i dalje zaista spori i pored jasnih zaključaka i naloga domaćih sudova koji ustanovljeni sa specijalnom namjenom da osiguraju zaštitu ljudskih prava. Slučaj g. Palića nije bio običan slučaj. Njegov slučaj u okolnostima u kojima se desio, bio je slučaj posebno poznat, i hitnost i značaj istrage u tom slučaju (krivične ili druge) bila je naglašavana u ponovljenim odlukama Doma za ljudska prava i Komisije za ljudska prava kao i u zvaničnim dopisima Visokih predstavnika. Vrlo je moguće, kao što je sugerisano u presudi, da je dejlomično objašnjenje za nedostatak aktivnosti, bio otpor suprotstavljenih strana u prethodnom ratu da rade u novim institucijama. Ali, ako ovo može biti objašnjenje, to ne može biti i opravdanje za neizvršavanje naredbi takvih institucija. Niti se, po našem mišljenju, takvo neizvršavanje naredbi može opravdati potrebom izbora u smislu prioriteta i mogućnosti. U svakom slučaju, bilo bi nam teško prihvatiti, da se za provođenje promptne i efikasne istrage o nestanku g. Palića može reći da stavlja pretjeran i nesrazmjeran teret na državne organe, kada domaći sudovi tužene države sami smatraju da je to ne samo moguće nego i veoma bitno.

U ovakvim okolnostima, mi bismo, za razliku većine u vijeću, odbacili vladinu preliminaru primjedbu da je aplikantica izgubila status žrtve. Iako su posmrtni ostaci g. Palića na kraju identifikovani i mada je aplikantica od Doma za ljudska prava ishodila zaključak o povredi člana 2. i dobila naknadu na ime nestanka njenog supruga, ovo nema uticaja na pitanje da li su relevantni organi efikasno i promptno ispunili svoje proceduralne obaveze po tom članu, naglašeno odlukom samog Doma, da se istraži nestanak i smrt g. Palića. Naš stav je, da oni to nisu obavili iz razloga koji su već pomenuti, te prema tome, postoji povreda tog člana. Pošto je to tako, nismo smatrali potrebnim da idemo dalje sa razmatranjem da li je došlo povrede člana 5. Konvencije.

U pogledu pritužbe po članu 3. Konvencije, iako nema nikakve sumnje u pogledu patnje koja je aplikantici nanosena nedostatkom efikasne istrage i kašnjenjem sa pribavljanjem zvaničnim informacija o sudbini njenog supruga, ne smatramo da je u

svim okolnostima došlo do povrede člana 3. U tom smislu, slažemo se sa zaključkom i obrazloženjem većine članova vijeća.